

Lesbrief tentoonstelling Oorlogskind

Vooraf:

In 2005 is het zestig jaar geleden dat Nederland en Nederlands Indië werden bevrijd. Ter gelegenheid van de herdenking hiervan en de viering van zestig jaar vrijheid na de Tweede Wereldoorlog heeft het NIOD een tentoonstelling met als thema 'oorlogskind' samengesteld. In deze tentoonstelling staan unieke verhalen centraal van mensen die tijdens deze oorlog kind waren, maar ook van kinderen die nu in een oorlog leven. Wat betekent het om als kind in een oorlogssituatie te leven? Hoe gaan kinderen om met vreselijke gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt en hoe verwerken ze deze in hun leven?

Ter voorbereiding op het bezoek aan de tentoonstelling 'Oorlogskind' vindt u in deze lesbrief tips en suggesties. U kunt klassikaal aandacht besteden aan de tentoonstelling en met behulp van de lessuggesties het bezoek met de leerlingen voorbereiden. U kunt zich ook beperken tot het bezoek aan de tentoonstelling. Meer informatie over het bezoek en het speciale programma voor scholen vindt u onder het hoofdstuk 'bezoek aan de tentoonstelling'.

In deze lesbrief vindt u de volgende informatie:

1. **Algemene informatie**

- algemene informatie over de tentoonstelling en het bijbehorende educatief materiaal.

2. **Vorbereiding**

- tips en suggesties ter voorbereiding op het bezoek aan de tentoonstelling.

3. **Bezoek**

- informatie over het bezoek aan de tentoonstelling en het programma voor scholen.

4. **Toepassingen**

- voorbeelden van projecten die scholen hebben ontwikkeld naar aanleiding van het bezoek aan de tentoonstelling.

Heeft uw school ook een bijzonder project rondom het thema '60 jaar bevrijding' ontwikkeld of heeft u naar aanleiding van de tentoonstelling iets bijzonders met uw klas gedaan? Laat het ons weten, dan vermelden wij het op de website. Lees meer hierover onder 'Toepassingen'.

1. Algemene informatie

Educatief programma:

Doelstelling van de tentoonstelling:

- ontwikkelen van het historisch besef over de Tweede Wereldoorlog.
- ontwikkelen van het bewustzijn over wat jaren van geweld, onderdrukking, vervolging en strijd kunnen betekenen voor kinderen, voor het gezin en voor de familie waartoe zij behoren en voor hun verdere leven

Doelgroep:

De tentoonstelling is geschikt voor leerlingen vanaf de groepen 7 en 8 van de basisschool en voor scholieren van het voortgezet onderwijs. Deze lesbrieven en de bijhorende opdrachtformulieren zijn niet geschreven voor het speciaal onderwijs. Docenten uit deze onderwijsvorm worden aangeraden om de leerlingen zelf rond te leiden.

In de tentoonstelling worden de verhalen van kinderen die een oorlog hebben meegemaakt, aangereikt via audiovisuele presentaties. Deze directe manier van overlevering sluit goed aan bij de belevingswereld van leerlingen, waardoor zij zich kunnen inleven in de actualiteit van deze geschiedenis. De filmpjes van ongeveer 7 minuten zijn onderverdeeld in stukjes met elke keer een aparte kop.

Onderdelen tentoonstelling:

De tentoonstelling bestaat uit 4 onderdelen:

- Introductiefilm met een compilatie van historisch filmmateriaal van kinderen en jongeren tijdens de Tweede Wereldoorlog, van 8 minuten.
- Twaalf 'oorlogskinderen' vertellen over hun herinneringen en hoe zij de ervaringen uit de oorlog een plaats hebben gegeven in hun leven. Bij ieder verhaal wordt informatie gegeven over een thema uit de Tweede Wereldoorlog. Dit thema is gerelateerd aan de gebeurtenissen die het betreffende oorlogskind heeft meegemaakt. Voorbeelden hiervan zijn 'hongerwinter en bevrijding', 'jodenvervolging', 'burgerslachtoffers', etc.
- Twee verhalen van kinderen die nu in een wereld van oorlog leven en door de organisaties War Child en Unicef zijn geholpen hun leven weer op de rails te zetten.
- Regionale geschiedenis van de provincie, waarbij in elke provincie twee oorlogsmonumenten worden belicht die een relatie hebben met het lot van kinderen in de oorlog.

Materiaal educatief programma:

In samenwerking met de Anne Frankstichting en het Nationaal Comité 4 en 5 mei is materiaal ontwikkeld dat ter voorbereiding op de tentoonstelling kan worden gebruikt:

- Kijk-, lees- en werkboekje 'Oorlogskind'. Dit boekje dat als een onderdeel van de Anne Frankkrant onder scholen wordt verspreid, kan ook als educatief materiaal bij de tentoonstelling worden gebruikt.
- Dvd met twaalf korte filmportretten van personen die de oorlog als kind hebben meegemaakt en twee portretten van kinderen die nu in oorlogsgebieden wonen.
- Een speciale zoekmogelijkheid naar kindermonumenten op www.oorlogsmonumenten.nl, de site van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, kan in het educatieve programma betrokken worden.

Meer weten

Wilt u meer weten over dit educatieve materiaal, of over het bezoeken van de tentoonstelling in uw provincie? Kijk op de website www.oorlogskind.info, klik op 'Onderwijs' en kies het onderwerp waar u meer over wilt weten.

Wilt u meer weten over het bestellen van educatieve materialen? Kijk op de website www.oorlogskind.info, klik op 'Regionaal' en kijk onder uw eigen provincie waar materiaal te bestellen is.

2. Voorbereiding

Om een goed resultaat te bereiken met het bezoek aan de tentoonstelling, is het raadzaam het onderwerp met uw leerlingen voor te bereiden. U kunt in de klas het volgende doen:

- Laat enkele interviews zien die ook op de tentoonstelling worden getoond. Hiermee raken uw leerlingen bekend met het onderwerp en met de vorm waarin informatie op de tentoonstelling wordt aangeboden. Er is een dvd beschikbaar met twaalf korte filmportretten van personen die de oorlog als kind hebben meegemaakt en twee portretten van kinderen die nu in oorlogsgebieden wonen. Meer informatie over het bestellen van deze dvd vindt u op de website www.oorlogskind.info, klik op 'Regionaal' en kijk onder uw eigen provincie waar materiaal te bestellen is.
- Gebruik onderstaande lessuggesties om uw leerlingen te laten nadenken over de betekenis en de gevolgen van oorlog voor kinderen, toen en nu.

Achtergrondinformatie bij de tentoonstelling:

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn ruim 250.000 Nederlanders over de hele wereld omgekomen. Niet alleen volwassenen ook kinderen waren slachtoffer van deze oorlog. In deze tentoonstelling komen kinderen van toen aan het woord die vertellen hoe het was om in oorlog te leven. Daarbij spelen de volgende onderwerpen een rol:

- Waar je ook woonde, welke religieuze of politieke voorkeur je ouders ook hadden, ieder kind kreeg met de gevolgen van oorlog te maken. Wat betekende het voor een kind als zijn of haar ouders een rol speelden in het verzet, of als de ouders lid waren van de Nationaal Socialistische Beweging (N.S.B.), of als je van joodse afkomst was?
- Hoe hebben kinderen hun ervaringen verwerkt en welke rol hebben deze ingrijpende gebeurtenissen gespeeld op hun verdere leven?
- Ondanks dat er na de Tweede Wereldoorlog veel internationale afspraken zijn gemaakt om oorlogen en onderdrukking te voorkomen, zijn er nog steeds veel gewapende conflicten waar ook kinderen de dupe van zijn.

Lessuggesties

Tijdsduur 2 uren

Benodigheden:

- Kijk, lees en werkboekje Oorlogskind
- Dvd, met de korte filmportretten en actuele portretten die in de tentoonstelling worden getoond
- Websites www.oorlogskind.info, www.oorlogsmonumenten.nl
- Interviews met familie, burens of kennissen

Opdrachten

1. Voor kinderen is de Tweede Wereldoorlog iets van lang geleden en zij kunnen zich vaak niet voorstellen hoe het was om in deze oorlog te leven. Laat leerlingen opa's en oma's, burens of kennissen van ouders interviewen en onderzoeken hoe het dagelijks leven er toen uitzag. Gingen opa en oma naar school? Moesten ze wel eens schuilen? Waar waren opa en oma bang voor en wat vonden ze in die tijd het moeilijkst? Laat leerlingen hun bevindingen in de klas of tijdens het bezoek aan de tentoonstelling vertellen.

- Met deze opdracht wordt het voor leerlingen duidelijk dat de oorlog voor iedereen anders was, ongeacht leeftijd, afkomst of woonplaats.

2. Laat leerlingen op zoek gaan naar de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in de eigen omgeving. Hiervoor kunnen de volgende websites worden gebruikt:

- Geschiedenis per provincie: www.oorlogskind.info, klik op regionaal.
- Verhalen bij monumenten in de buurt: www.oorlogsmonumenten.nl, klik op zoeken en vul postcode van school in.

Laat leerlingen enkele verhalen bij gebeurtenissen in de regio in de klas presenteren. Bespreek daarbij de plek waar iets heeft plaatsgevonden. Kennen leerlingen deze plek of herkennen ze het monument dat is geplaatst?

- Met deze opdracht beseffen leerlingen dat de Tweede Wereldoorlog op iedere hoek van de straat heeft plaatsgevonden en het dagelijks leven ingrijpend heeft beïnvloed.

3. Laat leerlingen de twee artikelen lezen in het werkboekje over Zamira (pag. 30 -31) en Nohm (pag. 31 -32).

- Laat leerlingen op de wereldkaart aanwijzen waar Zamira en Nohm wonen.
- Bespreek wat de gevolgen van oorlog zouden zijn geweest als Zamira en Nohm niet door War Child en Unicef geholpen zouden zijn. Hoe zou hun leven er dan uitzien?
- Bespreek wat de toekomstdromen zijn van Zamira en Nohm dankzij hulp van War Child en Unicef en maak een vergelijking met de toekomstdromen van de leerlingen zelf.
- Met deze opdracht beseffen leerlingen hoe gevolgen van oorlog het leven en de toekomst van kinderen kan beïnvloeden.

3. Bezoek

Tijdsduur 2 uren

Programma

Om het bezoek aan de tentoonstelling te structureren vindt u hier een kort programma:

1. Start de tentoonstelling door gezamenlijk te kijken naar de introductiefilm met een compilatie van historisch beeldmateriaal van kinderen en jongeren ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Eventueel kunt u ook een stukje hiervan bekijken. Totale duur van het filmpje is 8 minuten.
2. Verdeel uw leerlingen in groepjes van twee leerlingen (aantal groepen is afhankelijk van de grootte van de klas en de beschikbare tijd). Deel de werkbladen uit die bij de 12 onderwerpen horen. Laat uw leerlingen 1 tot 2 onderwerpen bestuderen (afhankelijk van het aantal groepen). Er zijn in totaal 14 'paviljoens' met oorlogskinderen. Leerlingen kunnen op een bankje in het paviljoen naar de video kijken. Geef hen 10 minuten de tijd om met behulp van het werkblad een presentatie van 2 minuten per onderwerp voor te bereiden.
3. Roep de klas na het beëindigen van de voorbereidingstijd bij elkaar, loop met de klas door de tentoonstelling – het liefst in twee groepen – en laat de leerlingen om beurten bij hun 'oorlogskind' presenteren. De notities op het werkblad vormen hiervoor de leidraad. Het is de bedoeling dat leerlingen iets vertellen over de video, de voorwerpen in de vitrine en over de informatie en foto's op de panelen.

Tips en suggesties:

- Leg bij aankomst van de tentoonstelling uit wat de bedoeling is van het programma. Leg uit hoe het werkblad in elkaar steekt en welke onderdelen de leerlingen in hun presentatie moeten verwerken.
- Afhankelijk van het aantal docenten dat de klas begeleidt, kunt u de klas bij het presenteren in 2 groepen splitsen. In een kleinere groep kunnen de leerlingen elkaar beter verstaan, de panelen en vitrines beter bekijken en hierdoor aandachtiger luisteren.
- Leerlingen vinden het moeilijk om de informatie van de geïnterviewde persoon (video en vitrine) te koppelen aan de historische informatie over de Tweede Wereldoorlog (tekst en foto's op de panelen). Merkt u tijdens de presentaties dat leerlingen een onderwerp vergeten of verkeerd oppikken, dan kunt u hen daar tijdens de presentatie op wijzen. Hiervoor zijn een aantal voorbeeldvragen opgesteld die u onder 'voorbeeldvragen' vindt.
- Heeft u na de presentaties nog tijd over, dan kunt u met de leerlingen het regionale onderdeel met historische informatie over de provincie bekijken. Bekijk samen deze module en laat leerlingen vertellen over de interviews met opa's en oma's, zoals in de lessuggesties wordt vermeld.

Benodigheden:

12 werkbladen. De werkbladen zijn te downloaden vanaf de website www.oorlogskind.info, klik op 'Onderwijs' en vervolgens op lesbrief.

Opzet werkblad:

Het werkblad is een leidraad voor leerlingen waarmee ze een korte presentatie kunnen opstellen. Het werkblad bestaat uit vier onderdelen:

1. Leerlingen bekijken allereerst de video. Op het werkblad zijn drie begrippen geplaatst over de situatie van de geïnterviewde persoon. Deze begrippen moeten de leerlingen in hun presentatie verwerken. Ook wordt hen gevraagd te vertellen welk voorwerp voor de geïnterviewde belangrijk is en waarom.
2. Vervolgens bekijken de leerlingen de vitrine en kiezen ze een voorwerp uit dat hen aanspreekt of het best past bij de geïnterviewde persoon.
3. Daarna bekijken de leerlingen de panelen. Ze lezen de tekst en kiezen een foto uit die hen het meest aanspreekt.
4. Tenslotte wordt de leerlingen gevraagd wat zij zouden doen als zij het 'oorlogskind' waren.

Voorbeeldvragen:

Armando

- Armando had zowel bewondering als afschuw voor de Bezetter. Wat bedoelt hij hiermee?
- Waarom werd het dagelijks leven in het laatste oorlogsjaar harder en was er weinig voedsel en brandstof?

Ria

- Waarom is het opgraven van het vliegtuig zo belangrijk geweest voor Ria?
- Was het een Britse of Duitse bommenwerper die neerstortte en waarom stortte de bommenwerper boven Nederland neer?

Ed

- Ed heeft na de oorlog heel lang niet meer aan de oorlog gedacht. Wanneer kwamen de herinneringen weer terug?
- Wat gebeurde er in kamp Westerbork?

Rita

- Waarom werd Rita niet opgepakt en naar een kamp gestuurd?
- Waarom werden mensen die buiten het kamp leefden in Nederlands-Indië in de oorlog ook gediscrimineerd?

Hilda

- Hilda heeft op acht adressen ondergedoken gezeten. Wat vond ze daar moeilijk aan?
- Waarom moest Hilda in 1943 zelf onderduiken?

Sylvie

- Hoe kijkt Sylvie aan tegen herdenken op 4 mei? Waarom vindt ze dit belangrijk?
- Suriname was tijdens de Tweede Wereldoorlog een kolonie van Nederland. Welke (positieve) gevolgen had de oorlog voor de welvaart van Suriname?

Louk

- De ouders van Louk brachten hem naar een ander onderduikgezin dan waar zij zelf naar toe gingen. Waarom denk je dat ze dit hebben gedaan?
- Welke functie had Theresienstadt?

Peter

- Peter heeft na de oorlog lang niet durven zeggen dat hij bij de Jeugdstorm heeft gezeten. Waar denk je dat Peter bang voor was?
- Hoe heeft Peter de bevrijding ervaren?

Zoni

- Zoni heeft na de oorlog lang gedacht dat hij zijn moeder en broertjes en zusjes zijn bloemenwinkel zag binnenkomen. Waardoor kwam dit?
- Waarom werden de woonwagenbewoners in mei 1943 vrij gelaten uit kamp Westerbork, maar Roma en Sinti niet?

Ids

- Waarom heeft Ids zijn eigen kinderen bijna niets over zijn ervaringen in het kamp verteld? Waar was hij bang voor?
- Waarom sloten de Japanners de Nederlanders op in kampen?

Ans

- Wat bedoelde Ans met 'flink zijn'?
- Wie waren geallieerden en waar kwamen zij vandaan?

Corrie

- Waarom kon Corrie na de oorlog niet meteen naar school?
- Wat betekende de hongervinter voor de mensen in het noorden van Nederland?

4. Toepassingen

Veel scholen ontwikkelen naar aanleiding van de tentoonstelling 'Oorlogskind' speciale projecten of materialen.

- Heeft uw school een bijzonder project ontwikkeld dat als voorbeeldproject kan dienen voor anderen? Stuur een beschrijving naar info@oorlogskind.nl. Meer informatie over het toesturen van gegevens vindt u op www.oorlogskind.info, klik op 'Onderwijs' en vervolgens op 'Voorbeelden van projecten'.
- Bent u op zoek naar inspirerende voorbeelden? Kijk dan op www.oorlogskind.info, klik op 'Onderwijs' en vervolgens op 'Voorbeelden van projecten'.

